

Gårdsnavn: Morthaugbråten ("Mårt'auråten") **Gnr/bnr:**
Koordinat: Ø: 625532, N: 6586866, 22 EU89-UTM Sone 32
Synbarhet: Fullt ut synlig/gjenfinnbar i terrenget

Foto: Erling Skivdal 16.09.2010

Kulturminneregistrering

KMtype: Småbruk, ,
Tilstand: Spor/rester finnes
Verneverdi:
Vern: ,

Beskrivelse:

Beskrivelse: Morthaugbråten var fra tidlig på 1600-tallet en del av det Morthaugen som da var husmannsplass under gården Gryte i Varteig. Den gang lå bosettingen på det som senere ble Nedre Morthaugen.

Morthaugbråten ble etablert som selvstendig bruk tidlig på 1800-tallet. For den felles bosetting på Morthaugen henvises til omtale for Nedre Morthaugen.

Lok. nr. 1053499 forts:

Skilt ut fra Nedre Morthaugen

Søren Tostensen (1784-1839) på Nedre Morthaugen selger Morthaugbråten til Simen Andersen i 1833. To år senere velger Simen å selge det videre til Frans (Franz/Frantz) Andreassen.

Frans var født i Rakkestad omkring 1800, og var gift med Anne M. Amundsdatter – også hun fra Rakkestad og fem år eldre enn ektemannen.

Anne og Frans fikk i alle fall sønnen Hans Petter. Han var født i 1838. I 1865 bor fortsatt Anne og Frans på Morthaugbråten, men eierskap og drift har de overlatt til sønnen Hans Petter. På gården har de en ku.

Hans på Morthaugbråten

Hans Petter var i 1862 blitt gift med Caroline Olsdatter Vestby fra Rakkestad, og de fikk barna Ole August (1862), Karen Helena (1865), Anne Kristine (1867), Andrine (1869) og Anton (1873).

Ved folketellingen i 1875 har Hans Petter blitt enkemann. Med fire små barn var det nok saktens behov for en ”tjenestepige” på Morthaugbråten. Den funksjonen ble ivaretatt av Andrea Andreasdatter – født i Rakkestad i 1837. Tre år senere gifter Hans Petter og Andrea seg.

Ved siden av gårdsdriften livnærer Hans seg og familien som lensearbeider.

Hans Petter og familien flytter fra Morthaugbråten i 1894, da de kjøper Sandtangen. Morthaugbråten blir da stående tomt i noen år, for plassen er ikke med i folketellingen i 1900. Det året er det fortsatt Hans Franssen som eier bruket, men tre år senere er det solgt til Anders Johannesen.

Anna og Anders Morthaugbråten

Har det vært stabilitet og varig bosetting for de foregående slektsleddene på Morthaugbråten, blir det ikke mindre varighet når Anna og Anders Morthaugbråten kommer til småbruket. De lever livet ut på plassen, og blir de siste beboerne der.

Anna Regine Petersdatter Kokkim er født 18. januar i 1875. Foreldre er Petrine Davidsdatter og gjørtler Peter Kristensen Kokkim.

Anders Jørgen Johannesen var født på Holtenga i Skjeberg 30. august 1878. Foreldre var Netta Andersdatter Holtengen og Johannes Andreassen fra Gryte.

Anna og Anders gifter seg i 1898. Først bor de på Kjøberg i Borge, der datteren Margit Lilli blir født 17. februar 1900. De neste årene bor de flere steder i Varteig. Ved utgangen av året 1900 bodde de på Norddalen. Da Ester kom til verden 26.07.1902 var de på Breidablikk, mens de hadde bopel på Skofteby da Nelly Pauline så dagens lys 24.09.1904.

Deretter bosetter de seg imidlertid på Morthaugbråten, der Peder blir født 22.10.1906, Anna Josefine 31.03.1909, Ruth 26.07.1912, Johan Arthur 14.06.1914 og Marie Lorenze 07.08.1918.

Honningproduksjon

Josef Glenne (født i 1935) forteller at det hørte omkring 15-20 mål jord til Morthaugbråten. Det ga grunnlag for to kuer og et par ungdyr. Hest var det imidlertid ikke på bruket i Glennes oppvekst.

Derimot drev Anders Morthaugbråten aktivt med bihold, forteller Glenne. Anders hadde mange bikuber på bruket, og solgte honning som en god attåttnæring.

Anna Johansen Morthaugbråten døde i september 1929. Anders ble boende på Morthaugbråten fram til han og datteren Marie flyttet derfra utpå 1950-tallet. De var de siste beboerne på bruket. Anders døde i mars 1963.

Sønnen Arthur Andersen overtok Morthaugbråten, men solgte det til Isak Lunde som tilleggsjord til nabogården Stenkleven (gnr. 252, bnr. 1) slik også Øvre Morthaugen ble.

Bygdevekter

På 1700- og 1800-tallet var det flere bygdevektere i Varteig. De gikk under klengenavnet ”ståtekonger”, og

Lok. nr. 1053499 forts:

var ansatt av "fattigvæsenesformandskapet" for Tune og Varteig.

Bygdevekteerne skulle holde bygda fri for "rekende fant", og i så måte var det eksempelvis vektere bosatt på sentrale innfartsårer til Varteig som ved Bjørnløna og ved Sørli under Bøe.

I sine notater anfører imidlertid Olav Spydevold – forfatteren av "Varteig – en liten bygds historie" (1956) at det også skal ha vært en bygdevekte bosatt på Morthaugbråten. Vedkommende skulle hete "Simen vekter". Trolig kan det være den Simen Andersen som var første selveieren på Morthaugbråten fra 1833.

Bygningsmasse

Ved registreringen i 2010 har både jordkjeller og ved-/vognskjul rast sammen. Kjellertrekket har gitt etter for tidens tann, mens forfallet på skjulet ble forsert ved at et vindfall slo bygningen i stykker i 2006-2007.

Bygningsmassen for øvrig på Morthaugbråten besto av våningshus og låve. Boligen var på omkring 5 x 6 meter i halvannen etasje. Første etasje var inndelt med kjøkken, kammers og stue, og med et par soverom i andre etasje. Ved registreringen er det bare undermuren som er synlig. Muligens inneholdt våningshuset åpen grue.

Låven lå rundt 50 meter sørøst for boligen. Den var i relativt god forfatning da den brant ned til grunnen midt på 1970-tallet. Låven med fjøs og stall hadde en grunnflate på rundt 6 x 13 meter. Det var i alt tre brønner i låvens umiddelbare nærhet. Åtte pilarer i betong er det som står igjen etter låven ved registreringen i 2010, samt en godt synlig låvebru. Sannsynligvis har det vært en trebru fra stensettingen og opp på låven. Flott undermur i natursten under fjøset.

Morthaugbråtenen hadde gårdsnummer 23, bruksnummer 5 i gamle Varteig kommune, fram til grensereguleringen i 1992 da gården ble lagt til Rakkestad kommune og fikk gnr. 253, bnr. 2.

Tilhørende enkeltminner (0):

Litteratur